

Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske

VODIČ ZA PODRŠKU OSOBAMA S INVALIDITETOM TIJEKOM OPASNOSTI, KRIZNIH SITUACIJA I KATASTROFA

*Projekt se provodi uz financijsku podršku Grada Zagreba
Ured za upravljanje u hitnim situacijama*

Zagreb, 2017.

Izdavač: ZAJEDNICA SAVEZA OSOBA S INVALIDITETOM
HRVATSKE –SOIH
Zagreb, Savska cesta 3

Za izdavača: Zorislav Bobuš, dr. med.

Autori: Zorislav Bobuš, dr. med.
Marica Mirić
Ivana Poslon

Grafička obrada: Ratmir Džanić

Tisak: Correctus media d.o.o.

Naklada:

Sadržaj

1. UVOD	4
2. STATISTIČKI PODACI OSOBA S INVALIDITETOM U ZAGREBU.....	5
3. PRAVNI OKVIR	6
3.1. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.....	6
3.2. Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.....	7
3.3. Zakon o sustavu civilne zaštite i provedbeni propisi	10
3.4. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine.....	13
4. OKVIRNE SMJERNICE ZA PRUŽANJE PODRŠKE OSOBAMA S INVALIDITETOM U KRIZNIM SITUACIJAMA	16
4.1. Obostrana informiranost	16
4.2. Stanje pripravnosti	18
4.3. Sustav uzbunjivanja	21
4.4. Pružanje pomoći i evakuacija	22
5. SMJERNICE ZA PISANJE EVAKUACIJSKOG PLANA S OBZIROM NA VRSTU INVALIDITETA.....	23
5.1. Izrada evakuacijskog plana za osobu ograničene pokretljivosti	25
5.2. Izrada evakuacijskog plana za slijepu i slabovidne osobe	29
5.3. Izrada evakuacijskog plana za osobe s teškoćama govora	32
5.4. Izrada evakuacijskog plana za gluhe i nagluhe osobe.....	32
5.5. Izrada evakuacijskog plana za osobe s intelektualnim i mentalnim teškoćama	36
6. SAŽETAK	37
7. LITERATURA.....	39
8. PRILOZI	40
8.1. Tablica „Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.“	40
8.2. Smjernice za pomoć osobama s invaliditetom u rizičnim ili kriznim situacijama	44
8.3. Adresar udruga osoba s invaliditetom Grada Zagreba	47

1. UVOD

Ovaj vodič namijenjen je djelatnicima hitnih službi, sudionicima operativnih snaga sustava civilne zaštite i osobama koje su zadužene za upravljanje rizičnim situacijama. Sadrži informacije i upute o prilagodbi osobama s invaliditetom koju je potrebno učiniti tijekom procjene rizičnih situacija, njihove prevencije, pripreme za rizične situacije i postupanja tijekom same rizične situacije.

Osobe s invaliditetom susreću se s mnogim preprekama u različitim područjima društvenog života, uključujući i postupanje prije i tijekom rizičnih situacija. Prepreke mogu biti neodgovarajući standardi zaštite, nedostatak odredbi koje se odnose na zaštitu i spašavanje osoba s invaliditetom, nepristupačnost, predrasude i/ili negativni stavovi, nedostatne informacije ili neodgovarajuća komunikacija, nedovoljno resursa, isključenost prilikom donošenja odluka koje se odnose na same osobe s invaliditetom itd. U Republici Hrvatskoj ne postoje zakonski regulirani načini postupanja s osobama s invaliditetom u rizičnim situacijama i humanitarnim kriznim stanjima, te su osobe s invaliditetom često zanemarene, diskriminirane i isključene iz hitnih operativnih akcija odnosno nisu uključene u sustav planiranja i upravljanja kriznim situacijama.

Cilj ovog Vodiča je osvijestiti da je potrebno prilagoditi postupke pripreme za rizične situacije te postupke tijekom rizičnih situacija osobama s invaliditetom. U tom kontekstu valja naglasiti da prilagodbe postupaka vezanih uz rizične situacije ne predstavljaju pozitivnu diskriminaciju osoba s invaliditetom, jer cilj prilagodbe nije omogućiti osobama s invaliditetom prava koja nemaju osobe bez invaliditeta, nego ukloniti prepreke koje onemogućuju osobama s invaliditetom ostvarivanje prava na ravnopravnoj osnovi.

2. STATISTIČKI PODACI OSOBA S INVALIDITETOM U ZAGREBU

Izvešće Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, iz travnja 2017. godine, pruža uvid u statističke podatke o osobama s invaliditetom u Gradu Zagrebu. U Gradu Zagrebu živi 90196 osoba s invaliditetom, od čega su 48231 muškarci (53%) i 41965 žene (47%). Osobe s invaliditetom čine oko 11,4% ukupnog stanovništva županije.

Najveći broj osoba s invaliditetom, njih 41904 (46%), je u dobnoj skupini s više od 65 godina, a u 10% prisutan je i u dječjoj dobi, 0-19 godina. Oko 46% osoba s invaliditetom nema završenu osnovnu školu ili ima samo osnovnoškolsko obrazovanje, 39% ima srednju stručnu spremu dok je 7% osoba s visokom ili višom stručnom spremom. Prema dostupnim podacima sustava socijalne skrbi, u najvećem broju (82%) žive u

obitelji dok ih oko 13% živi samo, 0,5% ima udomitelja ili skrbnika, a 727 osoba s invaliditetom boravi u ustanovama.

Najčešće vrste oštećenja kod osoba s invaliditetom s područja Grada Zagreba, na temelju Zakona o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom (NN64/01), su oštećenja središnjeg živčanog sustava te oštećenja lokomotornog sustava. U Gradu Zagrebu 31% osoba s invaliditetom ima višestruka oštećenja koja pridonose funkcionalnom oštećenju osobe s invaliditetom, što se vidi u tablici.

Tablica 1. Prikaz vrsta oštećenja koje uzrokuju invaliditet ili kao komorbiditetne dijagnoze pridonose stupnju funkcionalnog oštećenja osobe

Vrste oštećenja	Ukupan broj	(%)
Oštećenje središnjeg živčanog sustava	25.277	28 %
Oštećenje lokomotornog sustava	24.767	27,5 %
Duševni poremećaji	18.561	20,6 %
Oštećenje drugih organa	16.346	18,1 %
Oštećenje glasovno govorne komunikacije	4.083	4,5 %
Intelektualna oštećenja	3.463	3,8 %
Prirođene anomalije i kromosomopatije	2.114	2,3 %
Oštećenje vida	1.971	2,2 %
Oštećenje sluha	1.786	2 %
Oštećenje perifernog živčanog sustava	1.280	1,4 %
Autizam	471	0,5 %
Višestruka oštećenja	24.525	27,2 %
UKUPNO	90.196	100 %

3. PRAVNI OKVIR

3.1. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom međunarodni je dokument koji je Republika Hrvatska ratificirala u skladu s Ustavom i objavila pa je posljedično tome pravno obvezuje, a

nacionalni propisi i postupanja moraju biti u skladu s Konvencijom.

Konvencija definira osobe s invaliditetom kao "osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima".

Prava svih ljudi zajamčena međunarodnim dokumentima i Ustavom Republike Hrvatske, kao što su pravo na život i dostojanstvo, moraju se ostvarivati prema načelu jednakosti, biti jednako dostupni svima. Osobama s invaliditetom spašavanje tijekom rizičnih situacija je otežano, stoga je potrebno poduzeti mjere kojima će se osobama s invaliditetom omogućiti da svoja prava ostvaruju na ravnopravnoj osnovi s drugima. Članak 11. KPOSI glasi: **„Države potpisnice poduzet će, u skladu sa svojim obvezama proisteklim iz međunarodnog prava, uključujući međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo koje obuhvaća ljudska prava, sve potrebne mjere za osiguranje zaštite i sigurnosti osoba s invaliditetom u rizičnim situacijama, uključujući situacije oružanih sukoba, humanitarne krize i prirodne katastrofe.“**

3.2. Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.

Na Trećoj svjetskoj konferenciji o smanjenju rizika od katastrofa usvojen je novi **„Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030“**. i postavljeno je sedam ciljeva i četiri prioritetna područja za djelovanje.

Novi okvir za smanjenje rizika od katastrofa nastavlja se na Hyogo okvirni plan djelovanja 2005.-2015. godine te daje smjernice i prioritete djelovanja za sljedećih 15 godina – „Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030“. Naglašeno je kako značajno smanjenje rizika od katastrofa zahtijeva upornost i ustrajnost, s eksplicitnim naglaskom na ljude i njihovo zdravlje i egzistenciju.

Realizacija tog ishoda, zahtijeva snažnu predanost i uključenost političkog vodstva u svakoj zemlji u provedbu i

praćenje novog okvira. Sudionici su se složili oko potrebe za fokusiranim djelovanjem u **četiri akcijska prioritetna područja**: 1. razumijevanje rizika od katastrofa, 2. jačanje programa za upravljanje rizikom od katastrofa, 3. ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa za jačanje otpornosti i 4. povećanje spremnosti na katastrofe za učinkovit odgovor na katastrofe.

Okvir opisuje **sedam globalnih ciljeva** koje treba postići u 15 godina: značajno smanjenje smrtnih slučajeva uslijed globalne katastrofe, značajno smanjenje broja pogođenih osoba, smanjenje ekonomskih gubitaka u odnosu na globalni bruto domaći proizvod, značajno smanjenje katastrofa oštećenja kritične infrastrukture i narušavanja osnovnih usluga, uključujući zdravstvene i obrazovne objekte, povećanje broja zemalja s nacionalnim i lokalnim strategijama za smanjenje rizika od katastrofa do 2020. godine, pojačanu međunarodnu suradnju i povećani pristup sustavima ranog upozorenja i informacijama rizika od katastrofa i procjene.

Margareta Wahlstrom, posebna izaslanica glavnog tajnika UN-a za smanjenje rizika od katastrofa i voditeljica Ureda UN-a za smanjenje rizika od katastrofa, rekla je: "Usvajanjem ovog novog okvira za smanjenje rizika od katastrofa otvara se novo poglavlje u održivom razvoju, jer jasno ocrtava ciljeve i prioritete za djelovanje koji će dovesti do značajnog smanjenja rizika od katastrofa i gubitaka u životima, sredstava za život i zdravlje. Provedba Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030. tijekom sljedećih 15 godina zahtijevat će snažnu predanost i političko vodstvo, te će biti od vitalnog značaja za postizanje budućih sporazuma o ciljevima održivog razvoja. Zemlje bi trebale odlučnije ulagati sredstva u pametna rješenja kojima bi se povećala otpornost na prirodne katastrofe." Također je spomenula da bi novi Okvir trebao dodatno pridonijeti poboljšanju rukovođenja upravljanjem katastrofama na svim razinama i u svim sektorima, izgradnji učinkovitih mehanizama za koordinaciju i održivih partnerstava između javnih tijela i nadležnih dionika (civilno društvo, lokalna zajednica i privatni sektor). Istaknula je potrebu promicanja

novih inicijativa za uključivanje svih poslovnih sektora. Uključivanje relevantnih dionika i zajednica u procese odlučivanja trebalo bi osigurati uključivim mehanizmima sudjelovanja i promicanjem pristupa koji se temelji na pravima. Čvrste lokalne strukture i povećanje kapaciteta lokalnih tijela ključni su za poboljšanje planiranja i otpornosti gradova, te se njima jamči predanost na lokalnoj političkoj razini i učinkovita provedba postojećih pravnih okvira i okvira politika.

Mr. Monthian Butan, bivši član tajlandskog senata, član UN-ovog Odbora za prava osoba s invaliditetom, rekao je: "Davanje pozornosti smislenom sudjelovanju i pozitivan doprinos rizičnim skupinama, kao što su osobe s invaliditetom, odražava podršku globalne zajednice za smanjenje rizika od katastrofa koji uključuje osobe s invaliditetom. Osobe s invaliditetom mogu doprinijeti smanjenju rizika od katastrofa, ako su zajamčena sredstva prijevoza, informacije i komunikacije. U usporedbi s općom populacijom u cjelini, oko dvostruko više ljudi s invaliditetom izgubi živote tijekom katastrofa. Zbog bliske povezanosti starenja i invaliditeta, očekuje se veći gubitak života u toj dobi. Invaliditet je ostao uglavnom nevidljiv u mnogim glavnim razvojnim okvirima. Iako velika većina osoba s invaliditetom živi u zemljama u razvoju, invaliditet nije uključen u Milenijske ciljeve razvoja. Kao rezultat toga, invaliditet je nevidljiv u njihovoj provedbi, rijetko uključen u nacionalne politike i programe koji se odnose na Milenijske ciljeve razvoja, ili u njihovom praćenju i ocjenjivanju. Mnoge vlade ne uključuju perspektive invaliditeta u zakonske okvire, politike i akcijske planove za smanjenje rizika od katastrofa. Fizička infrastruktura i usluge u kriznim situacijama ne uključuju načela univerzalnog dizajna. To rezultira nizom ograničenja za osobe s invaliditetom i starije osobe koje su manje mobilne. Priopćenja za javnost često su izdana u formatima koji nisu dostupni osobama s invaliditetom. Redovito uključivanje osoba s invaliditetom u stanje pripravnosti u hitnim i drugim mjerama za smanjenje rizika od katastrofa može spasiti život, kao i sprečavanje i smanjivanje rizika i šteta kad se pojave katastrofe."

Akiko Fukuda, glavna tajnica Svjetske federacije gluhoslijepih osoba, rekla je: "Razvojem tehnologije, osobe s invaliditetom mogu sada učiniti puno, ali to je premalo. Važno je da prevladaju svoje izolacije izgradnjom solidarnosti prema potrebitima i brigom za drugoga."

3.3. Zakon o sustavu civilne zaštite i provedbeni propisi

Temeljni propis u Republici Hrvatskoj koji uređuje područje zaštite i spašavanja je **Zakon o sustavu civilne zaštite (82/15)**. Zakonom se uređuju sustav i djelovanje civilne zaštite, prava i obveze tijela državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih i fizičkih osoba, osposobljavanje za potrebe sustava civilne zaštite, financiranje i druga pitanja važna za sustav civilne zaštite. U Zakonu se među načelima sustava civilne zaštite navodi i načelo zabrane diskriminacije prema kojem se u sustavu civilne zaštite pruža potrebna pomoć *„svima kojima je potrebna, neovisno o (...) invaliditetu (...)“*. Ovakva načelna odredba o zabrani diskriminacije ne uključuje potrebe osoba s invaliditetom u sustavu zaštite i spašavanja.

Zakonom je potrebno propisati poslove koji čine aktivnosti i mjere koje se odnose na zaštitu i spašavanje osoba s invaliditetom, u dijelu Zakona kojim se stavljaju u nadležnost određeni poslovi pojedinim sudionicima u sustavu civilne zaštite. Nadalje, u dijelu Zakona koji propisuje aktivnosti i faze u sustavu civilne zaštite, izričito se mora navesti obveza uključivanja potreba osoba s invaliditetom u sve faze – faze prevencije, pripravnosti i reagiranja, te prilagođavanja svih postupaka osobama s invaliditetom. Dio koji se odnosi na osposobljavanje u sustavu civilne zaštite mora propisati sadržaje o tome kako provoditi mjere skrbi o osobama s invaliditetom u rizičnim situacijama. Dio koji propisuje informiranje javnosti mora obvezati na informiranje koje je pristupačno i prilagođeno svakoj osobi.

Zakon o sustavu civilne zaštite temeljni je propis u području zaštite i spašavanja i u skladu s njim moraju biti doneseni svi provedbeni propisi (pravilnici, naredbe i naputci),

stoga je potrebno da sam Zakon propisuje prava osoba s invaliditetom i obvezu prilagodbe svih pravnih propisa, mjera i aktivnosti u području zaštite i spašavanja, tako da zaštita i spašavanje tijekom rizičnih situacija budu jednako dostupni svakom čovjeku.

Pravilnici, kao podzakonski akti Zakona o sustavu civilne zaštite, do sada nisu uzimali u obzir potrebe osoba s invaliditetom i nužnost prilagodbe postupaka osobama s invaliditetom, te ih je potrebno izmijeniti i/ili dopuniti. Dok se navedeni pravilnici ne izmijene, potrebno ih je primjenjivati u skladu s odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Ustavom Republike Hrvatske – tako da se pruže osobama s invaliditetom jednake mogućnosti prilikom postupaka zaštite i spašavanja kao i osobama bez invaliditeta.

Positivna novost je **Pravilnik o nositeljima, sadržaju i postupcima izrade planskih dokumenata u civilnoj zaštiti te načinu informiranja javnosti u postupku njihovog donošenja (49/17)**. Pravilnik propisuje da se u **Državnom planu** utvrđuju „konkretne planske operativne mjere za nediskriminatorno postupanje sudionika i operativnih snaga sustava civilne zaštite prema osobama s invaliditetom s ciljem njihove zaštite i sigurnosti u slučaju katastrofe (prirodne ili tehničko-tehnološke) kao i u slučajevima oružanih sukoba i humanitarnih kriza“, te da se njime „razrađuje i način provođenja tih obveza te potrebne snage i mjere koje se detaljnije razrađuju u planovima djelovanja civilne zaštite JLP(R)S“. Kao mjeru i aktivnost sustava civilne zaštite u spašavanju od potresa, Državni plan mora sadržavati „organizaciju spašavanja i evakuacije ranjivih skupina stanovništva – djece, osoba s invaliditetom, bolesnih, starih i nemoćnih“. U odnosu na **Plan djelovanja civilne zaštite jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave**, propisana je obveza unošenja broja i kategorija osoba s invaliditetom te se potanko razrađuju obveze uključivanja osoba s invaliditetom u Plan jedinica područne, odnosno lokalne samouprave.

„(1) **Planovi** djelovanja civilne zaštite **područnih (regionalnih) samouprava** obvezno sadrže razradu

zadovoljavanja potreba skupina ili kategorija osoba s invaliditetom, dok planovi djelovanja civilne zaštite **lokalnih samouprava** moraju sadržavati osiguravanje specifičnih potreba svake osobe s invaliditetom, osobito gluhih, slijepih, gluhoslijepih, polupokretnih i nepokretnih osoba.

(2) Posebno je potrebno razraditi **način uzbunjivanja** na način da se, što je više moguće, obuhvate pojedinačne potrebe osoba s invaliditetom, kao i svih **kapaciteta za smještaj** osoba s invaliditetom, tako da se definiraju primjereni dopunski načini uzbunjivanja osoba s invaliditetom koji se razlikuju u odnosu na standardne, osobito po pitanju korištenja novih tehnologija i operativnih komunikacijskih postupaka, s naglaskom na prilagođavanje prijenosa informacija primjerenih kategorijama invalidnosti osoba s invaliditetom.

(3) Postupci iz planova djelovanja civilne zaštite lokalnih samouprava moraju se razraditi na način da se **izbjegne diskriminacija** osoba s invaliditetom u svim fazama djelovanja sustava civilne zaštite, dok slučajeve diskriminacije nadležna tijela trebaju rješavati brzo i pravedno.

(4) **Privremeni smještaj** za osobe s invaliditetom **nakon katastrofe** mora biti dostupan i dizajniran na način da zadovolji njihove osnovne potrebe do trenutka osiguravanja uvjeta za njihov povratak na mjesta iz kojih su evakuirani, odnosno, prije nastupanja stanja velike nesreće i katastrofe potrebno je utvrditi najprimjerenija mjesta i građevine za provođenje skrbi i osiguravanje hitnih potreba osoba s invaliditetom.

(5) U planove djelovanja civilne zaštite potrebno je ugraditi **konkretne zadaće/postupanje operativnih snaga** sustava civilne zaštite u provođenju mjera i aktivnosti spašavanja osoba s invaliditetom u velikoj nesreći i katastrofi, odnosno odlukama predstavničkih tijela JLP(R)S o određivanju pravnih osoba od interesa za sustav civilne zaštite, odrediti nositelje obveza i način uključivanja nadležnih javnih službi čija je to redovna djelatnost, kao i udruga građana i drugih namjenskih kapaciteta, koji za njihovo provođenje trebaju izraditi operativne planove civilne zaštite.

(6) **Evakuaciju, hitan prijevoz, utočište i rehabilitaciju** osoba s invaliditetom u velikoj nesreći treba provoditi korištenjem svih kapaciteta koji trebaju biti prilagođeni specifičnim potrebama osoba s invaliditetom, tako da se u planovima djelovanja civilne zaštite utvrde zadaće operativnim snagama sustava civilne zaštite, identificiraju materijalne potrebe i izvori iz kojih će se zadovoljavati.“

Na sustav zaštite i spašavanja primjenjuje se **Zakon o sustavu civilne zaštite ("NN"82/15) i Pravilnik o nositeljima, sadržaju i postupcima izrade planskih dokumenata u civilnoj zaštiti te načinu informiranja javnosti u postupku njihova donošenja („NN“ 49/17)** u kojima su osobe s invaliditetom prepoznate kao posebno ranjive skupine, međutim nisu razrađeni protokoli o postupanju s osobama s invaliditetom u slučajevima rizičnih situacija i humanitarnih kriznih stanja. S obzirom na to da pripadnici službe za zaštitu i spašavanje nisu educirani za postupanje s osobama s invaliditetom, ne posjeduju znanja o specifičnostima pojedinih vrsta invaliditeta, što dodatno ugrožava sigurnost osoba s invaliditetom u rizičnim situacijama i humanitarnim kriznim stanjima.

3.4. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine

Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine (NN 42/17) Vlada Republike Hrvatske po prvi put je u takvom dokumentu posebno istaknula obveze Republike Hrvatske u području rizičnih situacija i humanitarnih kriznih stanja. U Nacionalnoj strategiji istaknuti su sljedeći ciljevi i očekivani ishodi za razdoblje od 2017. do 2020. godine: konkretnim mjerama mora se osigurati nediskriminatorno postupanje sudionika i operativnih snaga sustava civilne zaštite prema osobama s invaliditetom u svrhu njihove zaštite i sigurnosti u slučajevima katastrofe, oružanih sukoba i humanitarnih kriza; planovi djelovanja sustava civilne zaštite moraju uvažavati specifične potrebe svake osobe s invaliditetom, a ne skupina ili kategorija

osoba s invaliditetom; procesi javnog uzbuñivanja moraju biti uređeni na način da obuhvate pojedinačne potrebe osoba s invaliditetom i sve kapacitete za smještaj osoba s invaliditetom; postupci iz planova djelovanja civilne zaštite moraju biti razrađeni na način da se izbjegne diskriminacija osoba s invaliditetom u svim fazama; privremeni smještaj nakon katastrofe za osobe s invaliditetom mora biti dostupan i dizajniran na način da zadovolji njihove osnovne potrebe do trenutka osiguravanja uvjeta za njihov povratak na mjesta iz kojih su evakuirani.

Područje 14. Rizične situacije i humanitarna krizna stanja

Nacionalnom strategijom propisane su tri mjere kojima se navedeni ciljevi namjeravaju postići u području rizičnih situacija i humanitarnih kriznih stanja:

Mjera 1 - Normativno urediti osiguravanje iste razine podrške osobama s invaliditetom u slučaju katastrofe na ravnopravnoj osnovi s drugim građanima

1. *Aktivnost* - U planove djelovanja civilne zaštite na svim razinama ugraditi zadaće/postupanje operativnih snaga sustava civilne zaštite u provođenju mjera i aktivnosti spašavanja osoba s invaliditetom u velikoj nesreći i katastrofi.

Mjera 2 - Pripremiti planove za pružanje skrbi osobama s invaliditetom u katastrofi.

1. *Aktivnost* - U planove djelovanja civilne zaštite na svim razinama ugraditi zadaće/postupanje operativnih snaga sustava civilne zaštite u provođenju mjera i aktivnosti spašavanja osoba s invaliditetom u velikoj nesreći i katastrofi.
2. *Aktivnost* - Posebnim odlukama nadležnih središnjih tijela državne uprave i predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave odrediti nositelje obveza (uključivanje nadležnih javnih službi čija je to redovna djelatnost, organizacija civilnog društva i drugih

namjenskih kapaciteta) koji za njihovo provođenje trebaju izraditi operativne planove civilne zaštite.

3. *Aktivnost* - Definirati primjerene dopunske načine uzbunjivanja osoba s invaliditetom, različite od standardnih, koji se koriste za potrebe javnog uzbunjivanja, osobito uvesti uporabu novih tehnologija i uvesti nove operativne komunikacijske postupke, s naglaskom na prilagođavanje prijenosa informacija primjerenih kategorijama invaliditeta.
4. *Aktivnost* - Sukladno provedbenim propisima utvrditi mjesta za provođenje skrbi i osiguravanje hitnih potreba osoba s invaliditetom.

Mjera 3 - Osposobiti i pripremiti osoblje civilne zaštite za sudjelovanje u skrbi o osobama s invaliditetom u katastrofi.

1. *Aktivnost* - U postojeće programe osposobljavanja za pripadnike operativnih snaga sustava civilne zaštite ugraditi sadržaje/teme o tome kako provoditi mjere skrbi o osobama s invaliditetom u katastrofama.
2. *Aktivnost* - U svim aktivnostima sustava (osposobljavanjima, vježbama) davati poseban naglasak na sadržaje o načinu provođenja skrbi o osobama s invaliditetom, osiguravati odgovarajuću opremu za osoblje operativnih snaga koje će sudjelovati u pružanju žurne pomoći osobama s invaliditetom u katastrofi.
3. *Aktivnost* - Provesti dvije terenske vježbe operativnih kapaciteta sustava civilne zaštite na opću temu skrbi o osobama s invaliditetom u katastrofi.
4. *Aktivnost* - Evakuaciju, hitan prijevoz, utočište i rehabilitaciju u katastrofi osigurati korištenjem svih kapaciteta prilagođenih specifičnim potrebama osoba s invaliditetom.
5. *Aktivnost* - Planovima djelovanja civilne zaštite utvrditi zadaće operativnim snagama sustava civilne zaštite, identificirati materijalne potrebe i izvore njihovog zadovoljavanja, pripremiti se za provođenje zadaća iz nadležnosti sudionika i operativnih snaga sustava civilne zaštite.

Kao odgovorne/provedbene institucije i organizacije navedene su: Državna uprava za zaštitu i spašavanje, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, ustanove socijalne skrbi, ustanove čija je redovna djelatnost skrb o osobama s invaliditetom, udruge osoba s invaliditetom i udruge koje programski djeluju u korist osoba s invaliditetom, organizacije civilnog društva te tijela i operativne snage sustava civilne zaštite.

4. OKVIRNE SMJERNICE ZA PRUŽANJE PODRŠKE OSOBAMA S INVALIDITETOM U KRIZNIM SITUACIJAMA

4.1. Obostrana informiranost

Potrebno je da pripadnici službi koje se bave zaštitom i spašavanjem osvijeste prepreke koje imaju osobe s invaliditetom prilikom zaštite i spašavanja u rizičnim situacijama. Osobe s invaliditetom ne smiju biti isključene ili zanemarene, prije ili tijekom, postupaka zaštite i spašavanja. Različita oštećenja, koja mogu biti tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna, stvaraju različite barijere. Primjerice, prilikom požara, osoba s oštećenjem sluha ne može čuti požarni alarm, slijepa osoba ne može vidjeti vatru, osoba u invalidskim kolicima ne može se spustiti niz stubište zgrade, a osoba s intelektualnim oštećenjem može imati teškoće sa shvaćanjem ozbiljnosti situacije. Nužna je edukacija o posebnostima komunikacije s osobama s pojedinom vrstom invaliditeta, da bi informacije o opasnosti i postupcima tijekom opasnosti bile uspješno prenesene i shvaćene. Rječnik koji se koristi utječe na ponašanje. Inkluzivni jezik, koji poštuje drugačije pristupe i različitosti, ima snagu za ostvarivanje uspješnih ishoda koji su na dobrobit cijele zajednice.

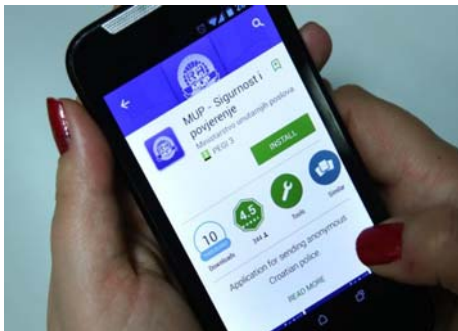

Od presudne važnosti za omogućavanje osobama s invaliditetom sudjelovanja na ravnopravnoj osnovi s drugima, je daljnje razvijanje načina na koje je moguće obavijestiti službe zaštite i spašavanja o rizičnoj situaciji. Za početak, nužno je redovito informirati osobe s invaliditetom o načinima na koje je moguće kontaktirati hitne službe. Pored općih uputa o brojevima hitnih službi upućenih svim građanima, potrebno je informirati javnost i o mogućnosti slanja SMS poruka u rizičnoj situaciji na broj 112, koja je pružena osobama s oštećenjima sluha, o aplikaciji e-dojava Ministarstva unutarnjih poslova, te o svim drugim postojećim oblicima dojava. Značajan pomak na ovom području predstavlja mobilna aplikacija Ministarstva unutarnjih poslova „Policija – sigurnost i povjerenje“, za upućivanje dojava policiji. Osoba pametnim telefonom fotografira ili snimi događaj, pri čemu je poželjno imati uključene geografske koordinate, jer time policija može dobiti informaciju o lokaciji, pa se skraćuje vrijeme potrebno za intervenciju.

Aplikacija služi i „kao poziv u pomoć ukoliko ste se izgubili i potrebno je organizirati traganje i spašavanje“. Iako primarni cilj aplikacije nije pristupačnost policijskih usluga osobama s invaliditetom, uvelike pomaže jer omogućuje jednostavniju i bržu komunikaciju s policijom gluhim i nagluhim osobama te osobama s teškoćama u govoru. Aplikacija je mnogo učinkovitija od slanja SMS poruke na broj 112 jer fotografija u pravilu daje više informacija u kraćem vremenu od SMS poruke. Osim toga, aplikacija može točno pokazati geografske koordinate. Pomoć aplikacije može biti presudna i u situacijama u kojima se nađu slijepi i slabovidne osobe. Naime, ako osoba s oštećenjem vida, bez pratnje, sumnja da predstoji opasnost ili da je nastupio ugrožavajući događaj, može fotografirati svoju okolinu, te će policijski službenici moći brže procijeniti radi li se o opasnosti i je li potrebno žurno postupanje. U smjeru navedene aplikacije trebale bi se razvijati mogućnosti dojava i ostalim službama koje postupaju u slučaju hitnosti.

Prilikom informiranja javnosti o mogućim opasnostima te postupanjima u slučaju opasnosti, potrebno je voditi računa o pristupačnosti informacija svim vrstama invaliditeta. Televizijski

prilozi/video-spotovi moraju biti, detaljni, jasni, titlovani i prevedeni na znakovni jezik, informacije u tekstualnom obliku moraju biti dostupne na Brailleovom pismu, upute moraju biti vizualno uočljive i jednostavno razumljive.

4.2. Stanje pripravnosti

Hitne evakuacije moraju se planirati u predviđenim i nepredviđenim kriznim situacijama, uključujući požar, poplavu, potres te kemijske, biološke, radiološke ili nuklearne katastrofe. Radi učinkovitijih postupaka zaštite i spašavanja u slučaju potrebe, nužno je izraditi evakuacijski plan za svaku osobu s invaliditetom, posebno za svaku građevinu u kojoj provodi vrijeme (dom, škola, posao, itd.), prilagođen vrsti invaliditeta te osobe. Razrada procesa evakuacije mora uključivati suradnju s osobom s invaliditetom na koju se odnosi, te njezine potrebe i mišljenje. Potrebe pojedine osobe s invaliditetom najčešće najbolje zna ona sama, te mora biti uključena u planiranje mjera zaštite i spašavanja koje joj je potrebno prilagoditi. Potrebno je pitati osobu s invaliditetom na koji način želi da se postupi u slučaju opasnosti glede davanja upozorenja, postupka izlaska iz građevine, sigurnog mjesta, eventualno potrebne pomoći pomagača u evakuaciji i svakog drugog pitanja vezanog uz postupak evakuacije, te navedeno uključiti u evakuacijski plan. Poželjno je uključiti druge ljude u izradu evakuacijskog plana (obitelj, kolege, susjedi). Potrebno je upoznati ostale zaposlenike/učenike/susjede s posebnostima evakuacije osobe s invaliditetom, da bi bili svjesni prepreka s kojima bi se osoba s invaliditetom mogla susresti, te da bi mogli pravovremeno i

ispravno reagirati u slučaju potrebe. Odgovorne osobe (predstavnik stanara, službenik zaštite na radu kod poslodavca, itd.) vode računa o tome da postoji popis osoba s invaliditetom i da su uključene u plan evakuacije. Osim izrade evakuacijskog plana, nužno je i periodično vježbanje evakuacije koje mora uključivati posebnosti evakuacije osobe s invaliditetom, edukaciju osoba koje provode evakuaciju te stalno unaprjeđenje evakuacijskog plana. Potrebno je upoznati osobu s invaliditetom s mogućim skloništem u kriznim situacijama, te putem do njega.

Planovi evakuacije trebali bi se gledati kao živi dokument. Svi bi trebali redovito vježbati, revidirati i nadograđivati svoj plan evakuacije reflektirajući promjene u tehnologiji, osoblju i procedurama. Većina ljudi će tijekom života imati neku teškoću, privremenu ili trajnu, koja će ograničiti njegovu sposobnost kretanja unutar i izvan objekta i u izgrađenom prostoru. Takva privremena stanja su prijelomi kostiju, bolesti, traume ili posljedice operacije. Bolesti srca i disanja, neurološki poremećaji koji utječu na koordinaciju, artritis i reumatizam mogu umanjiti fizičku spremnost. U skupinu ograničavajućih stanja spadaju i epileptični napadaji. Redukcija opće sposobnosti pojavljuje se kod mnogih osoba prilikom starenja, te se smanjena sposobnost kretanja može pojaviti kod osoba prekomjerne težine.

Nije rijetkost da osobe imaju višestruke teškoće. Tako osoba može istovremeno imati oštećenje vida i sluha te prijelom kostiju. Kod osoba s višestrukim teškoćama stvaranje evakuacijskog plana je jednako kao i za osobu s jednom vrstom invaliditeta, razlika je jedino što kod višestrukih teškoća treba razvijati više koraka, opcija i alternativa. Evakuacija je težak i stresan proces za sve uključene. Nemoguće je planirati svaku situaciju koja se može dogoditi u hitnim i kriznim situacijama, ali je jako važno biti pripremljen za njih. To se može ostvariti uključivanjem različitih ljudi u stvaranje pojedinačnih planova.

Put kretanja se smatra pristupačnim ako ispunjava neke od navedenih kriterija:

- Osoba s invaliditetom se može kretati kroz njega bez pomoći do javne površine.

- Osoba s invaliditetom se može kretati kroz njega bez pomoći do skloništa/sigurne zone. Zona sigurnosti služi kao privremena zaštita od utjecaja požara ili drugih opasnosti.

EVAKUACIJSKI I PUT

Glavni izlaz se može najjasnije identificirati kao „izlaz“. Druge izlaze u građevini potrebno je označiti odobrenim znakovima koji su čitljivi i vidljivi iz bilo kojeg smjera pristupanja. Putove kretanja prilagođene osobama s invaliditetom potrebno je jasno naznačiti međunarodnim simbolom pristupačnosti. Oznake za izlaz najčešće su smještene u prostoru između vrata i stropa prostorije. Potrebno je da oznake za smjer prema izlazu budu vidljive i čitljive te u kontrastu s okolinom. Osobama s invaliditetom trebalo bi pripremiti pisanu uputu, brošuru ili mapu koja pokazuje pristupačan put kretanja. Za nove zaposlenike i druge korisnike u objektu potrebno je vježbati korištenje primjenjivog puta kretanja. Mapa s rutama pristupačnog puta kretanja kroz objekt ili pisana informacija trebala bi biti dostupna svim korisnicima građevinskog objekta.

Pripravnost za krizne situaciju uključuje pripremljenu zalihu za slučaj nesreće poput vode, neophodnih lijekova i uređaja, nekvarljive hrane i uputa za korištenje pomagala za osobe s invaliditetom. Zalihe i upute variraju ovisno o vrsti invaliditeta pa tako za osobe koje koriste invalidska kolica bi u zalihi trebalo držati zaštitne rukavice za

kretanje po slomljenom staklu, dodatne baterije za kolica, te alat za popravak kolica. Gluhe i nagluhe osobe trebale bi držati u pripravnosti papir i pribor za pisanje, svjetiljku i dodatnu bateriju za slušni aparat. Slijepe i slabovidne osobe trebale bi imati u zalihi dodatni sklopivi bijeli štap, te zaštitne rukavice za ruke. Za osobe sa psom vodičem potrebno je priložiti upute kako pristupiti psu, te hranu za psa. Za osobe s teškoćama u govoru preporučuje se da u zalihi uz ostalo imaju papir i pribor za pisanje, kao oblik komunikacije ili pripremljene napisane instrukcije. Kod osoba sa psihičkim teškoćama važno je među ostalim neophodnim stvarima pripremiti lijekove.

4.3. Sustav uzbunjivanja

U slučaju nastanka rizične situacije, osobe s invaliditetom trebaju sljedeće informacije o evakuaciji: **obavješćavanje** (koja

ZNAKOVI ZA UZBUNJIVANJE STANOVNIŠTVA

Upozorenje na nadolazeću opasnost

Neposredna opasnost

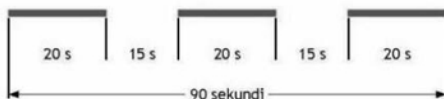

Prestanak opasnosti

ZNAK ZA UZBUNJIVANJE VATROGASNIH I DRUGIH
POSTROJBI CIVILNE ZAŠTITE

Vatrogasna uzbuna

traženje evakuacijskog puta (gdje je izlaz?), **način kretanja evakuacijskim putem** (sam, sam s pomagalom, sam s pomagačem? i **pomoć druge osobe** (tko? što? gdje? kada? kako?)).

U slučaju predstojeće opasnosti upozorenja treba prilagoditi svim vrstama invaliditeta, da bi svaka osoba mogla jednako ostvariti pravo da bude zaštićena i spašena. Metode

uzbunjivanja trebaju se razvijati tako da svi građani mogu imati informaciju bitnu za donošenje prikladnih i odgovornih odluka i akcija. U tu svrhu upozorenja moraju biti upućena u svim mogućim oblicima - zvučni signali, vizualni signali, tekstualne obavijesti, itd. Često je korištenje kombinacije metoda uzbunjivanja i informiranja učinkovitije nego oslanjanje samo na jednu metodu. Korištenje vizualnih i auditivnih upozorenja će doprijeti do više ljudi. Također, sredstva javnog informiranja moraju obavijesti koje prenose prilagoditi svim vrstama invaliditeta. Preporučuje se da osobe s invaliditetom posjeduju dodatne uređaje upozorenja kako bi skrenuti pozornost na sebe u hitnim slučajevima. Mobiteli, vibracijske naprave i glasne zviždaljke su učinkoviti alati za skretanje pozornosti ili za kontaktiranje hitnog osoblja.

4.4. Pružanje pomoći i evakuacija

Potrebno je predstaviti se osobi kojoj se pruža pomoć (npr. slijepoj osobi reći da se radi o zaposleniku hitne službe, osobi s intelektualnim teškoćama objasniti zašto je došao policijski službenik i što će se dalje događati itd.). Tijekom pružanja pomoći treba voditi računa o različitim vrstama invaliditeta (o načinu nošenja, uspostavljanju komunikacije, itd.). Kod pružanja pomoći treba biti svjestan svojih sposobnosti i mogućnosti za pružanje pomoći, kako se osobu s invaliditetom ne bi stavilo u veći rizik. Uvijek pitati treba li osoba pomoć ili ne, a ako nismo upućeni u načine komunikacije i pružanje podrške osobi s invaliditetom, tražiti upute od same osobe kako joj pružiti pomoć.

Prilikom objašnjavanja situacije te davanja upozorenja i uputa osobama svih vrsta invaliditeta potrebno je biti strpljiv i ne dopustiti ometanja prilikom prenošenja informacija. Iako je prilikom opasnih situacija nužno brzo reagiranje, nedovoljno razjašnjena situacija ili nepravilno pružene ili shvaćene upute će otežati i produžiti postupak spašavanja. Uvijek je potrebno utvrditi da je osoba s invaliditetom razumjela upute - nedostatne ili pogrešno prenesene ili shvaćene informacije mogu biti pogubne.

Potrebno je pružiti pomoć psima vodičima, terapijskim te rehabilitacijskim psima u suradnji s korisnikom psa. Iako su prošli postupak obuke, psi mogu biti dezorijentirani prilikom opasnosti. Dok je opasnost

pod kontrolom psa ne smije ga se maziti, hraniti, niti mu davati upute bez dopuštenja korisnika. Ako se radi o psu vodiču, a situacija nalaže da pas ne bi trebao voditi vlasnika, psu je potrebno ukloniti pojas, i to bi trebao učiniti vlasnik psa, ako je moguće s obzirom na opasnost. U slučaju da je potrebno evakuirati psa, a istodobno se pomaže pojedincu, držati psa za povodac, a ne za pojas.

S obzirom na barijere koje osobe s invaliditetom imaju prilikom postupaka zaštite i spašavanja, nužno je provjeriti jesu li spašene sve osobe, uzimajući u obzir osobe za koje je moguće da nisu čule znakove upozorenja i osobe ograničene pokretljivosti.

5. SMJERNICE ZA PISANJE EVAKUACIJSKOG PLANA S OBZIROM NA VRSTU INVALIDITETA

Cilj osobnog plana za evakuaciju je pružiti pogodnim osobama sve potrebne informacije da mogu upravljati svojim spašavanjem. Ako je osobi s invaliditetom potrebna pomoć prilikom spašavanja, opseg takve pomoći treba biti naveden u osobnom planu za evakuaciju u hitnim slučajevima, odnosno broj pomagača i metode koje se koriste. S obzirom na jedinstvene karakteristike građevina i potrebu za osobnim planom u hitnom slučaju, treba uzeti u obzir mogućnosti osoba s invaliditetom koje redovito koriste različite zgrade i mogle bi imati zaseban osobni plan evakuacije za svaku zgradu. Mogu se razviti privremene poteškoće vezano uz mobilnost uslijed nezgode, što može utjecati na njihovu mogućnost da budu evakuirani iz svog

uobičajenog mjesta rada. Bitno je da osoba koja može zahtijevati pomoć bude u potpunosti uključena u izradu osobnog plana evakuacije. Postupak se može temeljiti na popisu kako bi se pomoglo njegovom razvoju. To uključuje stavke koje se odnose na sposobnosti pojedinca, položaj i aktivnosti. Sljedeće stavke bi trebale uvijek biti uključene u plan:

- utvrđivanje i informacije o najboljem načinu evakuacije uključujući dostupnost svih horizontalnih evakuacijskih ruta,
- zahtjevi za specijalističku opremu (poput evakuacijskog stolca) i bilo koji uvjet vezan za obuku u svrhu korištenja te opreme,
- utvrđivanje protupožarnog izlaza dostupnog osobama u invalidskim kolicima,
- mjesta skloništa invalidskih kolica i sredstva komunikacije (ako nije moguće odmah evakuirati pojedinca),
- podatke o tome da li korisnik invalidskih kolica može doći do sigurne zone bez pomoći,
- karakteristike zgrade koje bi mogle utjecati na evakuaciju,
- podatke o pomagačima,
- podatke o održavanju i pregledu opreme,
- kada osobni plan za evakuaciju treba revidirati.

Da bi bio djelotvoran, osobni plan za evakuaciju ovisi o mogućnostima pomagača za spašavanje da odgovore brzo i učinkovito. Pomagačima za spašavanje treba omogućiti odgovarajuće upute, praktične demonstracije i osposobljavanje prema potrebi. Plan bi trebao biti ispitan, kada je završen i koristiti ga tijekom redovnih vatrogasnih vježbi kako bi se osiguralo da su osobe s invaliditetom i njihovi pomagači potpuno svjesni postupaka koje trebaju poduzeti i imaju povjerenje u te postupke. Planiranje u izvanrednim stanjima ili katastrofama, obuhvaća pripremu organizacija i osoblja za rad s prirodnim katastrofama i onima uzrokovanim ljudskim djelovanjem; potporu osobama s invaliditetom u pripremi za katastrofu; edukaciju i informacije kako bi se osiguralo da su službenici hitnih službi u potpunosti spremni za rješavanje potreba osoba s

invaliditetom u slučaju izvanrednog stanja. Često su potrebe osoba s invaliditetom u stanju hitne pripravnosti nezamijećene ili planovi nisu dobro koordinirani, te pritom ostavljaju osobe s invaliditetom nepotrebno ranjivima u slučaju izvanredne situacije.

5.1. Izrada evakuacijskog plana za osobu ograničene pokretljivosti

Aktivnosti koje su zahtjevne osobama ograničene pokretljivosti uključuju hodanje, kretanje po stepenicama, dugotrajno stajanje, plivanje, dohvaćanje stvari koje su na standardnim visinama, fina motorika ruku, kretanje uskim prostorima te kretanje kroz neravne prostore.

Sustav uzbunjivanja

Osobe ograničene pokretljivosti mogu čuti standardni alarm i glasovne objave putem javnih sustava informiranja, te mogu vidjeti aktivirane vizualne uređaje uzbunjivanja koji upozoravaju na opasnost i potrebu za evakuacijom. Nije potrebno dodatno planiranje i posebna prilagodba za tu funkciju.

Kretanje prema sigurnoj zoni

Najčešće osobe ograničene mobilnosti ovise o pomoći drugih u kretanju prema sigurnoj zoni ili izlazu. Potrebno je upoznati osobu o postajanju pristupačnog puta kretanja iz

građevine u kojoj se nalazi. U slučaju da ne postoji pristupačan put kretanja, tada je potrebno isplanirati alternativne rute i metode evakuacije.

Prilikom kretanja evakuacijskim putem osoba ograničene pokretljivosti može se koristiti rampom ili stepenicama, a može se koristiti dizalo ako njegova uporaba nije zabranjena zbog određene opasnosti (požar, poplava) ili neki drugi uređaj za evakuaciju poput evakuacijske stolice. Ako navedeno nije dostupno, osobu se može pokrenuti uz pomoć pomagača tehnikama nošenja koju treba prilagoditi svakoj osobi. Pravilne tehnike podizanja (npr. savijanje koljena, održavanje ravnih leđa, držanje osobe blisko prije podizanja i korištenje mišića nogu za dizanje) trebaju se koristiti kako bi se izbjegle ozljede pomagača. Postoji nekoliko metoda koje mogu biti prikladne za nošenje osoba s poteškoćama u kretanju. Sve tehnike nošenja zahtijevaju procjenu rizika. Pitanja koja treba uzeti u obzir su dostupnost, fizička sposobnost spasioca i širina stepenica za spasilački tim. Moguće je prenijeti osobu niz stubište na nekoliko načina, dok ona ostaje u svojim kolicima. Prenošnje uz pomoć dvije, tri ili četiri osobe ostvaruje se držanjem kolica na jednoj od krutih točaka u svakom uglu. Pojedine vrste invalidskih kolica nisu pogodne za prenošenje, na primjer velika motorizirana kolica. Invalidska kolica imaju mnogo pokretnih slabih dijelova koji ne mogu izdržati podizanje (npr. držači za noge, kotači, pokretni nasloni za ruke) i ne smiju se koristiti za podizanje kolica. Na sličan način moguće je prenijeti osobu i pomoću uredskog stolca. Svaka stabilna uredska stolica može se koristiti, iako ponajprije ona koja ima rukohvate. Treniranje i praksa, uz razumijevanje prednosti i rizika svake tehnike za svaku osobu, su važni aspekti procesa planiranja. Način nošenja varira ovisno o broju i snazi dostupnih pomagača.

Osobe se razlikuju u mogućnosti samostalnog orijentiranja prema mapi pristupačnog puta kretanja. Prema potrebi treba dodijeliti prikladnu pomoć opisanu u njihovim planovima evakuacije. Plan evakuacije bi trebao uključivati i evakuaciju pomagala ili osigurati alternativu prilikom izlaska iz

građevinskog objekta, kako bi se osigurao nastavak neovisnog kretanja izvan objekta.

Korištenje stepenica za osobe ograničene pokretljivosti ovisi o vrsti i razini oštećenja koje posjeduju. Neke osobe se mogu kretati stepenicama, ali imaju poteškoće u korištenjima npr. brave i kvake zbog oštećenja ruke ili šake. Dizala su propisima ograničena za korištenje tijekom nekih vrsta kriznih

situacija u objektu jer osoba može ostati zarobljena u njima. Dizala se mogu vratiti u prizemlje kada se aktivira protupožarni alarm, te ga tada mogu koristiti samo vatrogasci. U drugim oblicima kriznih situacija ne mora biti tako. U nekim slučajevima može se koristiti dizalica kao pomagalo u vertikalnoj evakuaciji. Dizalice treba rutinski provjeravati, te način napajanja, ako prestane raditi električno napajanje.

Neka pomagala, poput uređaja za spuštanje po stepenicama, zahtijevaju pomoć drugih. Evakuacijska stolica je univerzalno evakuacijsko rješenje za siguran silazak stubištem u hitnim slučajevima.

Pomoć je potrebno organizirati tako da je provodi dostupna osoba u prostoriji ili objektu. Osobama ograničene pokretljivosti koje se mogu kretati stepenicama, ali imaju poteškoće u korištenju kvaka i brava zbog oštećenja ruke ili šake može pomoći bilo koja osoba. U planu evakuacije potrebno je predvidjeti tu situaciju, te osvijestiti ulogu osobe ograničene pokretljivosti da će ona trebati zatražiti pomoć oko određenih vrata ili uređaja. Važno je zapamtiti da nije svatko u objektu upoznat s putovima evakuacije. Osobe u objektu koje mogu pružiti pomoć su prijatelj, kolega, obitelj, nadređeni, stručna služba ili čuvar u objektu sve dok ne dođu pripadnici hitnih intervencijskih postrojbi poput vatrogasnih i policijskih službenika te službenika hitne pomoći.

U slučaju da je za pomoć prilikom evakuacije potrebna samo jedna osoba, u evakuacijskom planu potrebno je uključiti

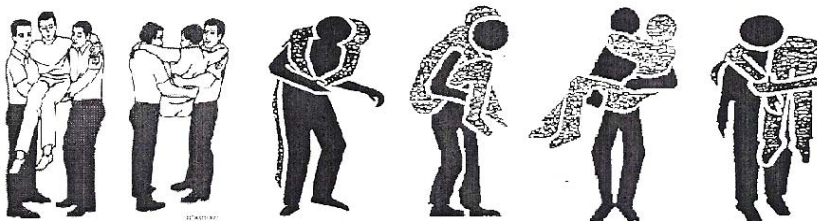
minimalno dvoje ljudi koji su voljni pružiti pomoć osobi ograničene pokretljivosti. Moguće je da osoba koja je zadužena za pomoć nije prisutna zbog bolesti, godišnjeg odmora ili terenskog rada te je stoga potrebno uključiti više osoba. U slučaju kada je potrebno više pomagača za evakuaciju, potrebno je zadužiti dvostruko više ljudi od potrebnog zbog mogućeg izostanka ljudi.

Pomoć koju osobe mogu pružiti odnose se na:

- vođenje - usmjeravanje kamo osoba mora ići da bi došla do pristupačnog puta kretanja, ili pratnja osobi prema ili kroz pristupačan put kretanja.
- manji fizički napor - pružanje osobi ruke da bi se olakšalo osobi kretanje kroz pristupačan put kretanja ili otvaranje vrata.
- veći fizički napor - upravljanje uređajem za spuštanje stepenicama, nošenje invalidskih kolica niz stepenice, nošenje osobe niz stepenice.

Potrebno je prilikom planiranja evakuacije raspraviti i dogovoriti koliko dugo će se čekati pomoć hitnih intervencijskih postrojbi ako se ne radi o neposrednoj opasnosti za ljude u objektu.

Nošenje osobe ograničene pokretljivosti u kolicima od strane netreniranih ljudi preporučuje se samo u situacijama neizvjesne opasnosti. Kada se pomaže korisniku invalidskih kolica treba izbjegavati vršenje pritiska na ekstremitete i grudni koš. Takav pritisak moglo bi dovesti do grčeva, boli, pa čak i do poteškoća u disanju. U tom slučaju potrebno je potražiti instrukcije osobe kojoj se pomaže kako izvršiti transfer. Ne preporučuje se nositi osobu u kolicima po stepenicama ako pomagači ne mogu osigurati sigurnost. Tada se preporučuje da se osobu postavi u što sigurniji položaj dok čeka adekvatnu pomoć i obavezno zakačiti kolica. Kontaktirati hitne postrojbe o lokaciji osobe s invaliditetom. Pomaknuti prepreke za osobe s ograničenom pokretljivošću, a kod kretanja stepenicama pomagač može biti zaštita od padanja ili sudaranja s drugim osobama.

Korištenje tehnike prenošenja – prenošenje pomoću tri osobe

- jedna osoba će poduprijeti glavu i gornji dio tijela
- jedna osoba će poduprijeti područje kuka
- jedna osoba će poduprijeti noge.

Prilikom prenošenja uz pomoć dvije osobe, jedna osoba će podržati trup, a druga će podržati donji ud. Osoba koja se nalazi odostraga doprijet će ispod ruku osobe koja se prenosi i držati suprotan zglob. Osoba koja drži noge držat će osobu koja se premješta ispod koljena i gležnjeva.

Prenošenje uz pomoć jedne osobe – ovaj prijenos je za osobu koja se može cijelom težinom osloniti na noge, ali se ne može premjestiti bez nečije pomoći.

5.2. Izrada evakuacijskog plana za slijepe i slabovidne osobe

Mnoge slijepe osobe se oslanjaju na njihov osjet dodira i sluha da bi percipirali svoju okolinu. Prilikom kretanja često se osobe s vidnim oštećenjima koriste štapom ili imaju psa vodiča koji može doživljavati stres u kriznim situacijama i nepredvidivo reagirati.

Sustav uzbunjivanja

Slijepe i slabovidne osobe mogu čuti standardni protupožarni alarm u objektu i glasovne objave putem javnih sustava informiranja koji upozoravaju na opasnost i potrebu za evakuacijom. U tom području nije potrebna posebna prilagodba.

Kretanje prema sigurnoj zoni

Evakuacijski put da bi bio pristupačan slijepim i slabovidnim osobama mora omogućiti nesmetano kretanje bez pomoći drugih prema izlazu ili sigurnoj zoni (skloništu). Osoba mora biti upoznata s pristupačnim putem kretanja ili nekom alternativnom rutom određenom evakuacijskim planom. Osoba s oštećenjem vida ne može pročitati standardne upute o evakuaciji. Oznake za izlaz moraju sadržavati taktilne oznake i biti prikladno postavljene kako bi slijepoj i slabovidnoj osobi bile dostupne iz svih smjerova. Također je potrebno označiti pristupačan put kretanja taktilnom međunarodnom oznakom za pristupačnost.

Preporučuje se da se slijepu i slabovidnu osobu provede kroz pristupačan put kretanja ili putovima koji vode do njega u fazi pripravnosti. Planovi objekta moraju biti izvedeni u različitim formatima poput visokog kontrasta, te moraju biti dostupni svim osobama s invaliditetom koje ulaze u objekt (npr. označiti Brailleovim pismom ili taktilnim znakovima na ulazu u objekt). Osoblje zaduženo za sigurnost objekta treba biti educirano i u mogućnosti usmjeravati osobe prema pristupačnom evakuacijskom putu.

Evakuacijski plan za slijepu i slabovidnu osobu mora biti u obliku prikladnom njezinom oštećenju poput Brailleovog pisama,

taktilnih znakova ili uvećanim fontom za slabovidne osobe. Ako ne postoje taktilni znakovi usmjeravanja bilo bi korisno pokazati sve pristupačne puteve kretanja, te ugraditi prikladne vizualne, taktilne ili Brailleove oznake. Ugradnja znakova općenito nije previše skupa, a omogućava sigurniju evakuaciju slijepih i slabovidnih osoba.

Postoji nova tehnologija u osiguravanju od požara koja se zove „zvukovi usmjeravanja“ koja je dizajnirana da navodi ljude. Usmjeravajući zvuk je zvučni signal koji vodi ljude prema sigurnosti i lokaciji izlaza koristeći širokopojasni zvuk. Postojeći elementi unutar zgrada mogu pomoći slabovidnoj osobi da olakša vlastitu evakuaciju, poput obilježja dobre gradnje s razumnom prilagodbom, odnosno dobrog kontrasta, rukohvata na požarnim stepenicama, oznaka na stepenicama, boja u kontrastu ili različitih tekstura podnih obloga.

Potrebno je provjeriti može li se određena slijepa ili slabovidna osoba sama kretati pristupačnim evakuacijskim putem. Ako ne može potrebno je u evakuacijskom planu uključiti prikladnu pomoć. U pravilu je samo jedna osoba potrebna da pomaže slijepoj i slabovidnoj osobi pri kretanju. U plan evakuacije potrebno je uključiti minimalno dvije osobe za slučaj da je jedna spriječena za pružanje pomoći. Ako slijepa i slabovidna osoba može hodati stepenicama, ali teže koristi kvake

i brave potrebno je da osoba zatraži pomoć od drugih prisutnih u zgradi dok ne dođu pripadnici hitnih intervencijskih službi. Kada se pristupa slijepoj ili slabovidnoj osobi potrebno se najaviti i predstaviti kako bi osoba znala tko joj pristupa, te pitati kako možete pomoći.

Način pružanja podrške od strane pomagača u evakuaciji može biti u obliku usmjeravanja ili pratnje kroz pristupačan put kretanja. Drugi načini podrške zahtijevaju manji fizički napor,

poput otvaranja vrata ili vođenja uz držanje za lakat ili stavljanjem ruke slijepe i slabovidne osobe na rame pomagača prilikom kretanja kroz pristupačan put kretanja. Prilikom opasnosti najaviti svoju prisutnost, te tijekom evakuacije komunicirati tako da se opisuju fizičke barijere u prostoru i daju smjernice za kretanje. U načelu nije potrebno čekati pripadnike hitnih intervencijskih službi za pružanje pomoći slijepim i slabovidnim osobama.

U slučaju kada slijepa i slabovidna osoba ima psa vodiča važno je da ne ometamo psa u radu, te da ga ne hranimo sve dok to vlasnik od nas ne zatraži.

5.3. Izrada evakuacijskog plana za osobe s teškoćama govora

Sustav uzbunjivanja

Osobe s teškoćama u govoru mogu čuti standardni protupožarni alarm u objektu i glasovne objave putem javnih sustava informiranja koji upozoravaju na opasnost i potrebu za evakuacijom. U tom području nije potrebna posebna prilagodba.

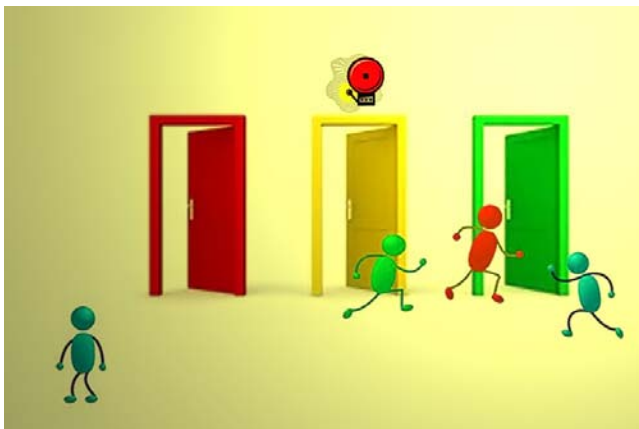
Kretanje prema sigurnoj zoni

Osoba s teškoćama u govoru može koristiti bilo koja standardna sredstva izlaska iz objekta. Potrebno je da planovi s lokacijama i rutom evakuacijskog puta budu jednostavni za primjenu i dostupni svim korisnicima objekta. Nakon što su osobe s govornim teškoćama obaviještene o kriznoj situaciji, mogu čitati i slijediti standardne oznake za smjer i izlaz.

Pomoć prilikom evakuacije u pravilu nije potrebna, jer jednom kad je osoba s govornim teškoćama obaviještena, može pratiti znakove za izlaz. Kod pružanja pomoći potrebno je održavati kontakt očima da bi se dobila povratna informacija o razumijevanju uputa ili koristiti papir i olovku za jasniju komunikaciju.

5.4. Izrada evakuacijskog plana za gluhe i nagluhe osobe

Sustav uzbunjivanja

Gluhe i nagluhe osobe ne mogu čuti alarme i zvučne upute o opasnosti i potrebi evakuacije. Vizualna upozorenja koja prate zvučna su rijetka, ali ni ona ne mogu gluhoj i/ili nagluhoj osobi dati informacije o kojoj se vrsti opasnosti radi ili na koji način je potrebno napustiti zgradu. Svaki dodatan način obavještanja osoba s oštećenjem sluha je poželjan (npr. e-mail obavijest na radnom mjestu, vibracijski dojavljivač, tekst na ekranu na kojem se emitiraju oglasne ili propagandne poruke, paljenje i gašenje svijetla, itd.). Potrebno je razvijati bazu podataka gluhih i nagluhih osoba kako bi se upozorenje o opasnosti moglo slati na mobitel putem poruke. Ako osobe ne reaguju na logičan način i nisu svjesne alarma – objasnite im što se događa znakovima ili pisanom bilješkom. Gluhe osobe mogu obavijestiti službe za spašavanje putem slanja SMS poruke o rizičnoj situaciji na broj 112.

Kretanje prema sigurnoj zoni

Osobe s oštećenjem sluha mogu čitati i pratiti znakove za izlaz, stoga je potrebno da tekstovi i oznake budu vidljive, jasne i jednostavne, da bi se njima osobe s oštećenjima sluha tijekom opasnosti mogle služiti bez poteškoća.

U evakuacijski plan moraju biti uključena vizualna upozorenja, te gluhe i nagluhe osobe moraju biti informirane o pozicijama vizualnih upozorenja na svim mjestima pravovremeno, prije nastanka opasnosti. Primjerice, poslodavac mora radnika s oštećenjem sluha unaprijed upoznati s vizualnim upozorenjima o opasnosti u slučaju potrebe, a javne ustanove moraju takve informacije učiniti dostupnima s ostalim informacija koje su obvezne pružiti u uputama za postupanje u slučaju opasnosti. Kada su osobe s oštećenjem sluha unaprijed upoznate s postupkom evakuacije i vizualno obaviještene o opasnosti, spremne su postupati u skladu sa standardnim postupkom evakuacije, te je rizik od tragičnih posljedica manji.

Komunikacija gluhih i nagluh osoba odvija se čitanjem s usana i znakovnim jezikom. Čitanje s usana može biti problematično jer je samo 30 % glasova jasno raspoznatljivo. Stoga gluhe i nagluhe osobe moraju vidjeti lice osobe koja govori. Nedovoljno svjetlosti može onemogućiti čitanje s usana i otežati razumijevanje znakovnog jezika. U komunikaciji licem u lice treba govoriti razgovijetno i umjerenom brzinom. Prilikom komunikacije s osobom s oštećenjem sluha, uz koju nije prisutan komunikacijski posrednik, potrebno je jasno izgovarati riječi, radi preciznijeg čitanja s usana, to činiti uz prisutnost dovoljno svijetla (primjerice, ako je u zgradi nestalo struje, koristiti baterijsku svjetiljku), te koristiti mimiku lica i pokrete rukama. Potrebno je utvrditi da je osoba razumjela upozorenja i upute. Može biti poteškoća s razumijevanjem gluhe ili nagluhe osobe, u tom slučaju može se koristiti pisana komunikacija – papir i olovka ili poruke na mobitelu. Kod osoba gluhih kod rođenja treba imati na umu razlikovanje gramatike znakovnog jezika od standardnog načina slaganja rečenice.

Osobama s oštećenjem sluha moguće je informacije pružiti i pisanjem na papir, ručnom abecedom ili pisanjem po dlanu, vizualnim uputama – pokazujući u smjeru u kojem treba izaći, itd. Upozorenja i upute koja se daju putem televizije potrebno je istovremeno tekstualno ispisati na ekranu i prevoditi na znakovni jezik.

Ovdje navodimo neke od znakova znakovnog jezika koji mogu biti korisni za slučaj opasnosti:

5.5. Izrada evakuacijskog plana za osobe s intelektualnim i mentalnim teškoćama

Sustav uzbunjivanja

Evakuacijski planovi i upute za spašavanje zahtijevaju sposobnost osobe da procesuiraju i razumije informaciju da bi se mogla zaštititi i spasiti prilikom opasnosti. Mentalne i intelektualne teškoće onemogućuju osobi adekvatno procesuiranje i/ili razumijevanje informacija, teško shvaćaju što se događa prilikom evakuacije ili nemaju istu percepciju rizika. Iako osobe s intelektualnim oštećenjem mogu percipirati alarme i znakove upozorenja, potrebno ih je upoznati sa značenjem te svrhom alarma i znakova. Informacije o nadolazećoj opasnosti i upute o postupanju za slučaj opasnosti potrebno je učiniti što jednostavnijima. Potrebno je koristiti jednostavan jezik. Moguće je korištenje slika radi prikazivanja evakuacije, ako će slike olakšati razumijevanje.

Kretanje prema sigurnoj zoni

Osobe s intelektualnim teškoćama potrebno je unaprijed upoznati s mogućim opasnostima, načinima zaštite i spašavanja, te periodično vježbati evakuaciju, da bi u slučaju opasnosti postupanje bilo jednostavnije i brže. Potrebno je utvrditi da osoba s intelektualnim teškoćama razumije informacije koje prima i da zna postupati sukladno njima.

Prilikom davanja uputa osobama s mentalnim i intelektualnim teškoćama treba uzeti u obzir da mogu biti dezorijentirane, da možda ne razumiju stanje opasnosti, te da mogu imati snažne emocionalne reakcije i/ili se ponašati nasilno. Osobe s intelektualnim teškoćama mogu biti pod stresom i bježati ususret opasnosti, neočekivano reagirati te mogu odbijati slušanje upute. Potrebno je upute davati korak po korak, uz strpljenje, te po potrebi ponoviti više puta. Obratiti pažnju na način na koji se predstavlja potencijalna opasnost da se ne uzrokuje još veća panika među osobama s intelektualnim teškoćama. Potrebno je biti siguran da osoba s mentalnim i intelektualnim teškoćama mogu pronaći izlaz u slučaju opasnosti. Jednostavne upute na zidu ili podu koje upućuju na smjer izlaza mogu znatno olakšati snalaženje.

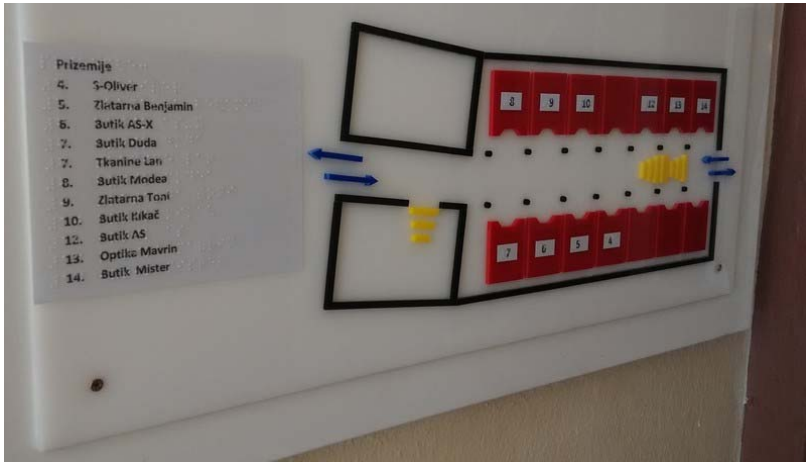
Evakuacijski planovi moraju uzeti u obzir osobe s mentalnim i intelektualnim teškoćama. Bilo bi važno razlikovati stupnjeve intelektualnih teškoća – kod lakših intelektualnih teškoća naglasak staviti na edukaciju i osposobljavanje osoba s intelektualnim teškoćama, a kod težih intelektualnih teškoća naglasak stavljati na informiranje, edukaciju i osposobljavanje osoba koje okružuju osobe s intelektualnim teškoćama. Osim jednostavnih uputa, evakuacijski plan treba uključiti osobu koja će u slučaju opasnosti pomoći osobi s mentalnim ili intelektualnim teškoćama u snalaženju tijekom postupka spašavanja. Pomagač osobama s intelektualnim teškoćama treba

se upoznati sa stupnjem teškoće svake pojedine osobe s intelektualnim teškoćama, te načinom postupanja u trenutku nastanka opasne situacije, te načinom evakuacije. Pomagači mogu biti osobe u stalnom okruženju osoba s intelektualnim teškoćama (susjedstvo, škola, posao itd.).

6. SAŽETAK

Neke od presudnih aktivnosti glede upravljanja rizičnim situacijama u odnosu na osobe s invaliditetom su sljedeće:

- uključiti posebnosti uzbunjivanja, informiranja, evakuiranja i pomaganja za svaku vrstu invaliditeta
- uključiti osobe s invaliditetom u pripremu i razvoj upravljanja rizicima
- osigurati materijalna sredstva za potrebe osoba s invaliditetom u svim područjima i etapama upravljanja rizicima
- provoditi edukacije za djelatnike o posebnostima postupanja prema osobama s invaliditetom tijekom rizičnih situacija, što mora uključivati način komunikacije prilagođen svakoj vrsti invaliditeta
- osigurati da su informacije u formi pristupačnoj osobama s invaliditetom
- prilagoditi sustave upozorenja i medijska prenošenja upozorenja da budu dostupni i razumljivi osobama s invaliditetom
- razvijati svijest o potrebi i odgovornosti smanjenja rizika na osobnom i zajedničkom planu
- pomoći osobama s invaliditetom u razvijanju pojedinačnih planova zaštite i spašavanja za slučaj rizičnih situacija, što uključuje izradu evakuacijskih planova

7. LITERATURA

Alexander, D. i Sagramola, S. (2014). *Guidelines for assisting people with disabilities during emergencies, crises and disasters*. Strasbourg: European and Mediterranean Major Hazards Agreement.

An, A. D. A. Making Community Emergency Preparedness and Response Programs Accessible to People with Disabilities.

Benjak, T., Petreski, N., Štefančić, V., Ivanić, M., Radošević, M. i Vežović, Z. (2017). *Izveštće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine. (2017). *Narodne novine*, br. 42, 28. travnja, 2017.

National Fire Protection Association. (2007). *Emergency evacuation planning guide for people with disabilities*. National Fire Protection Association.

Pravilnik o nositeljima, sadržaju i postupcima izrade planskih dokumenata u civilnoj zaštiti te načinu informiranja javnosti u postupku njihovog donošenja. (2017). *Narodne novine*, br. 49, 24. svibnja, 2017.

Raja, D. S., & Narasimhan, N. (2013). *Inclusive Disaster and Emergency Management for Persons with Disabilities*.

UNISDR. (2005). Hyogo framework for action 2005-2015: building the resilience of nations and communities to disasters. In *Extract from the final report of the World Conference on Disaster Reduction (A/CONF. 206/6)* (Vol. 380).

UNISDR. (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction*. Ženeva: UN.

Western Washington University. (2002). *Emergency Evacuation Guidelines for Persons with Disabilities*. Western Washington University.

World Health Organization. (2013). *Guidance note on disability and emergency risk management for health*. Geneva: World Health Organization.

Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. (2007) *Narodne novine*, br. 6, 27. lipnja, 2007.

Zakon o sustavu civilne zaštite. (2015). *Narodne novine*, br. 82, 24. srpnja 2015.

8. PRILOZI

8.1. Tablica „Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.“

Sendai deklaracija

1

Mi, vođe država i šefovi vlada, ministri i delegati koji sudjelujemo u Trećoj konferenciji UN-a o smanjenju rizika od katastrofa susreli smo se u razdoblju od 14. do 18. ožujka 2015. godine u gradu Sendai, prefakture Miyagi u Japanu, koji je pokazao vitalan oporavak od velikog potresa u istočnom dijelu Japana iz ožujka 2011. godine. Prepoznajući sve veći utjecaj katastrofa i njihovu složenost u mnogim dijelovima svijeta, izjavljujemo našu odlučnost u povećanju napora ka jačanju smanjenja rizika od katastrofa te smanjenju gubitka ljudskih života i imovine kao posljedice katastrofa diljem svijeta.

2

Cijenimo važnu ulogu Hyogo okvira za djelovanje 2005. - 2015. u jačanju otpornosti naroda i zajednica pogođenih katastrofama tijekom posljednjih deset godina. Nakon završene procjene te uzimajući u obzir iskustva stečena tijekom njegove provedbe, ovime usvajamo Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015. - 2030. Snažno se zalažemo za primjenu novog okvira kao vodiča u povećanju naših budućih napora.

3

Pozivano sve zainteresirane skupine na djelovanje, svjesni kako realizacija novog okvira ovisi o našim stalnim i neumornim zajedničkim naporima da svijet učinimo sigurnijim od rizika od katastrofa u desetljećima koja dolaze na dobrobit sadašnjih i budućih generacija.

4

Zahvaljujemo se ljudima i Vladi Japana te ujedno i gradu Sendaiu, domaćinu Treće konferencije UN-a o smanjenju rizika od katastrofa, te proširujemo našu zahvalnost Japanu za svoju predanost u promicanju smanjenja rizika od katastrofa u programu svjetskog razvoja.

Tablica Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.

Opseg i svrha

Ovaj okvir odnosi se na rizike malih i velikih, čestih i rijetkih, iznenadnih i postupnih katastrofa uzrokovanih prirodnim ili ljudskim djelovanjem kao i povezanim okolišnim, tehnološkim i biološkim opasnostima i rizicima. Cilj je voditi upravljanje mnogim opasnostima rizika od katastrofa u procesu razvoja na svim razinama unutar i između svih sektora.

Očekivani rezultati

Znatno smanjenje rizika od katastrofa i gubitka ljudskih života, sredstava za život i zdravlja ljudi te gubitka ekonomske, fizičke, društvene, kulturne i ekološke imovine ljudi, poduzeća, zajednica i država.

Osnovni cilj

Spriječiti nove i smanjiti postojeće opasnosti od katastrofa kroz provedbu integriranih i inkluzivnih ekonomskih, strukturnih, pravnih, društvenih, zdravstvenih, kulturnih, obrazovnih, ekoloških, tehnoloških, političkih i institucionalnih mjera koje sprječavaju i smanjuju izloženost opasnostima i ranjivost od katastrofa, te povećavaju spremnost na reakciju i oporavak, te time jačaju otpornost.

Ciljevi

Znatno globalno smanjiti smrtnost od katastrofa do 2030. godine s ciljem smanjenja prosječnog broja umrlih na 100.000 ljudi za razdoblje 2020.-2030. u odnosu na razdoblje 2005.-2015.	Znatno globalno smanjiti broj osoba pogođenih katastrofama do 2030. godine, s ciljem smanjenja prosječnog broja na 100.000 ljudi za razdoblje 2020.-2030. u odnosu na razdoblje 2005.-2015.	Smanjiti izravne ekonomske gubitke vezane uz bruto domaći proizvod (BDP) kao posljedice katastrofa do 2030. godine	Znatno smanjiti štete u ključnim infrastrukturama, te ometanje pružanja osnovnih usluga kao što su zdravstvo i obrazovanje, te razvijanje njihove otpornosti do 2030. godine	Znatno povećati broj zemalja s nacionalnim i lokalnim strategijama smanjenja rizika od katastrofa do 2020. godine	Znatno povećati međunarodnu suradnju sa zemljama u razvoju kroz odgovarajući i održivi proces podrške dopuni njihovim aktivnostima za provođenje ovog okvira do 2030. godine	Znatno povećati ljudima dostupnost i pristupačnost sustavima ranog upozorenja na moguće opasnosti te informacijama o rizicima i procjenama katastrofa do 2030. godine

Prioriteti djelovanja

Postoji potreba za usmjereno djelovanje unutar i između sektora od strane članica na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini u sljedeća četiri prioritetna područja.

Prioritet 1	Prioritet 2	Prioritet 3	Prioritet 4
Shvaćanje rizika od katastrofa Upravljanje rizikom od katastrofa treba se temeljiti na razumijevanju rizika od katastrofa u svim njegovim dimenzijama ranjivosti, kapaciteta, izloženosti imovine i ljudi, karakteristika opasnosti i okoliša	Jačanje upravljanja rizicima od katastrofa u svrhu njegovog rješavanja Upravljanje rizikom od katastrofa na nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini od vitalnog je značaja za smanjenje rizika od katastrofa u svim sektorima i za osiguravanje usklađenih nacionalnih i lokalnih pravnih okvira, propisa i javnih politika koje, definirajući uloge i odgovornosti, provode, stimuliraju i potiču javni i privatni sektor na djelovanje s ciljem rješavanja rizika od katastrofa	Ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa kroz otpornost Javna i privatna ulaganja po pitanju sprječavanja i smanjenja rizika od katastrofa kroz strukturne i nestrukturne mjere neophodne su za unaprjeđenje ekonomske, društvene, zdravstvene i kulturne otpornosti ljudi, zajednice, država i njihove imovine, kao i okoliša. Ovo mogu biti pokretači inovacija, rasta i otvaranja novih radnih mjesta. Takve mjere su isplative, te predodređene spasiti živote, spriječiti i smanjiti gubitke i osigurati učinkoviti oporavak i rehabilitaciju.	Jačanje spremnosti na katastrofu kroz efikasnu reakciju, te „iznova graditi bolje“ („build back better“) kroz oporavak, rehabilitaciju i obnovu Iskustvo pokazuje kako je potrebno ojačati spremnost na katastrofe u svrhu što efikasnije reakcije i osiguranja kapaciteta za efikasan oporavak. Katastrofe su također ukazale kako su faze oporavka, rehabilitacije i obnove, koje treba planirati prije same katastrofe, prilika za „iznova graditi bolje“ kroz integraciju mjera za smanjenje rizika od katastrofa. Žene i osobe s invaliditetom trebaju javno voditi i promicati ravnopravnost spolova i univerzalni dizajn tijekom faze reakcije i obnove

Načela provođenja

Primarna odgovornost država u sprječavanju i smanjenju rizika od katastrofa, uključujući kroz suradnju	Zajednička odgovornost između Vlade i nacionalnih vlasti, sektora i interesnih skupina prikladno nacionalnim okolnostima	Zaštita ljudi i njihove imovine uz promicanje i zaštitu svih ljudskih prava, uključujući pravo na razvoj	Uključenost cjelokupnog društva	Puni angažman svih državnih institucija, izvršne i zakonodavne vlasti, na nacionalnoj i na lokalnoj razini	Osnaživanje lokalne vlasti i zajednice putem sredstava, poticaja, te odgovornosti u donošenju odluka, kako je to prikladno	Inkluzivno donošenje odluka i informiranost o riziku od katastrofa
Usklađenost rizika od katastrofa i politike, planova, postupaka i mehanizama održivog razvoja u različitim sektorima	Analiziranje lokalnih i specifičnih značajki rizika od katastrofa kod procesa određivanja mjera za smanjenje rizika	Ekonomski isplativo rješavanje temeljnih čimbenika rizika kroz ulaganje nasuprot oslanjanja prvenstveno na reakciju nakon katastrofe i oporavak	„Iznova graditi bolje“ za sprječavanje stvaranja i smanjenje postojećeg rizika od katastrofa	Kvaliteta globalnog partnerstva i međunarodne suradnje kako bili efikasni, značajni i jaki	Podrška iz razvijenih zemalja i od partnera zemalja u razvoju kako bi bili usklađeni s utvrđenim potrebama i prioritetima	

8.2. Smjernice za pomoć osobama s invaliditetom u rizičnim ili kriznim situacijama

Vrsta inval.	Rizik / problem	Savjeti kako pomoći
Osobe u invalidskim kolicima	Osobe smanjenje i otežane pokretljivosti trebaju posebnu pomoć da bi dospjele u sklonište.	• Prilikom davanja uputa osobi u invalidskim kolicima, razmisliti o udaljenosti, vremenskim uvjetima i fizičkim preprekama kao što su stepenice, vrata... • Opustite se i neka razgovor krene svojim prirodnim tokom • Prilikom obraćanja osobi u invalidskim kolicima, ne naslanjati se na invalidska kolica, osim uz dopuštenje; invalidska kolica dio su osobnog prostora • Gledati i govoriti izravno osobi u invalidskim kolicima, a ne preko treće osobe
Nagluhe i gluhe osobe	Nagluhe i gluhe osobe zahtijevaju posebne načine primanja upozorenja i obavijesti.	• Ponavljajući više puta upaliti /ugasiti svjetla pri ulasku u prostoriju kako bi se dobila pozornost osobe • Osobe oštećenog sluha imaju potrebu za komunikacijom "licem u lice" • Uspostaviti izravan kontakt očima s pojedincem • Stati na dobro osvijetljeno mjesto, ne okretati se, ne pokrivati usta • Koristiti izraze lica i ručne geste kao vizualne znakove • Držati ruke podalje od lica tijekom razgovora • Provjeriti da li je osoba razumjela i ponoviti ako je potrebno • Ponuditi olovku i papir, neka pojedinac pročita napisanu poruku • Pisana komunikacija može biti posebno važna ako je pojedinca teško razumjeti • Ne dopustiti drugima da prekidaju prijenos hitnih informacija • Pojedinac može imati poteškoće u shvaćanju hitnosti poruke • Osigurati položaj pojedinca sa svjetiljkom za signalizaciju u slučaju da se odvoji od tima za spašavanje kako bi se olakšalo čitanje s usana u tami

Slijepi i slabovidne osobe

Slabovidne osobe vrlo nerado napuštaju poznatu okolinu. Ako zahtjev za evakuaciju dolazi od nepoznate osobe, pas vodič može postati izgubljen ili dezorijentiran u katastrofi. Slijepim i slabovidnim osobama potrebna je osoba koja će ih usmjeravati, kako bi se osigurala sigurnost tijekom hitne situacije.

- Najaviti prisutnost; progovoriti pri ulasku u radni prostor
- Predstaviti se i ponuditi pomoć, ali neka osoba objasni kakva joj je pomoć potrebna
- Neka osoba koristi svoj štap ako želi
- Govoriti prirodno i izravno pojedincu, a ne preko treće osobe, ne vikati
- Objasniti osobi prirodu hitnog slučaja i ponuditi joj vođenje tako da se primi za lakat; ne primati osobu s oštećenjem vida za ruku
- Opisati unaprijed akcije koje će se poduzeti, dati jasne upute
- Bez straha koristiti riječi poput "vidi", "gledaj" ili "slijep"
- Neka pojedinac kojem je potrebna pomoć primi ruku osobe koja sudjeluje u spašavanju ili stavi svoju ruku na njezino rame za vođenje. Pojedinac može odlučiti da hoda iza osobe koja pruža pomoć kako bi pratio njene pokrete tijela uslijed prepreka; hodati pola koraka ispred osobe koju se vodi te unaprijed spomenuti stepenice, rubnjake, hodnik, uzak prolaz, rampe, itd.
- Nakratko pauzirati na stepenicama ili rubnjacima
- Kretati se stepenicama jedan korak ispred osobe koja se vodi
- Kad slijepa osoba poželi sjesti, postaviti joj ruku na naslon ili rukohvat stolice
- Ako se vodi nekoliko osoba u isto vrijeme, zamoliti ih da drže jedni druge za ruke
- Dati verbalne upute, savjete o najsigurnijim rutama ili smjeru, procijenjenim udaljenostima (npr. dizala se ne mogu koristiti ili postoje krhotine)
- Informirati osobu o tome gdje se nalazi savjetovati ju o preprekama (npr. stepenicama, visećim predmetima, neujednačenom kolniku, rubnjacima...)
- Slabovidna osoba može imati psa vodiča koji postaje dezorijentiran tijekom evakuacije i može zahtijevati dodatnu pomoć; nikako ne maziti psa ili mu nuditi hranu bez dopuštenja vlasnika; ako pas nosi pojas, on je na dužnosti; ako okolnosti nalažu da pas ne bi trebao voditi svog vlasnika, zamoliti vlasnika da ukloni psu pojas.
- Pas se evakuiru s vlasnikom; u slučaju da je potrebno evakuirati psa, a istodobno se pomaže pojedincu, držati psa za povodac, a ne za pojas
- Dolaskom na sigurno mjesto, usmjeriti osobu na mjesto gdje se nalazi i pitati ju da li postoji potreba za daljnjom pomoći
- Bijeli štap vratiti vlasniku odmah nakon postizanja sigurnosti

Osobe s kognitivnim oštećenjima

Osobama s intelektualnim poteškoćama potrebna je pomoć prilikom reagiranja na hitan slučaj i pri odlasku u sklonište

- Vizualna percepcija pisanih uputa ili znakova može biti zbunjujuća ili pogrešno protumačena
- Upute ili informacije treba podijeliti u jednostavne korake; treba biti strpljiv
- Koristiti jednostavne signale i /ili simbole
- Nikako ne razgovarati s drugima o osobi kojoj pomažete dok je ona prisutna
- Upute / postupci za evakuaciju možda će se morati ponoviti više puta zbog jasnoće i razumijevanja. Izraz lica ukazat će na činjenicu da li je osoba razumjela upute / procedure odnosno da li je uputu potrebno ponoviti
- Osigurati slike, simbole ili dijagrame umjesto riječi
- Pročitati napisane informacije
- Osigurati pisane informacije na audio vrpcama

8.3. Adresar udruga osoba s invaliditetom Grada Zagreba

---

1. CeDePe - Društvo osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Zagreb

Dalmatinska 1, tel: 01/48 48 905; e-mail: cedepe@cedepe.hr

---

2. Udruga invalida rada Zagreba

Nova cesta 86, tel: 01/48 29 392; e-mail: uir@uir-zagreb.hr

---

3. Udruga slijepih Zagreb

Draškovićeve 80/3, tel: 01/48 11 123;

e-mail: udruga.slijepih.zagreb@zg.t-com.hr

---

4. Društvo multiple skleroze Grada Zagreba

Trnsko 34, tel: 01/65 52 265; e-mail: dmsgz2012@gmail.com

---

5. Društvo distrofičara Zagreb

Dalmatinska 1, tel: 01/48 48 908;

e-mail: drustvo.distroficara.zagreb@zg.t-com.hr

---

6. Udruga za podršku osobama s intelektualnim oštećenjima Grada Zagreba

Prečko 6, tel: 01/38 73 655; e-mail: udruga.osit.zg@gmail.com

---

7. Društvo tjelesnih invalida Zagreb

Ilica 138, tel: 01/48 54 182; e-mail: dti@zg.t-com.hr

---

8. Savez gluhih i nagluhih Grada Zagreba – Zagreb

Kneza Mislava 7, tel: 01/46 19 116;

e-mail: savez.gluhih.i.nagluhih@zg.t-com.hr

---

9. Udruga civilnih invalida rata grada Zagreba

Savska c. 3/I, tel: 01/48 29 315; e-mail: ucir-zagreb@zg.t-com.hr

---

10. ZAMISLI - Udruga za promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom

Avenija Marina Držića 71/A, tel: 01/55 84 318;

e-mail: udruga@zamisli.hr

---

11. Spinalne ozljede Zagreb

Varićakova ulica 20, tel: 01/38 31 195; e-mail: info@soz.hr

---

12. Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet

Savska cesta 129, tel: 01/48 16 155; e-mail: udruga@psivodici.hr

---

13. Udruga za autizam – Zagreb

Ulica Ljudevita Posavskog 37, tel: 01/23 03 901

e-mail: uaz.zagreb@gmail.com

---

14. Udruga „Kišni čovjek“ - Udruga za promicanje i oblikovanje uvjeta zdravog života autističnih osoba

Dankovečka 50, tel: 01/28 61 096; e-mail: drazetic@kisni-covjek.hr

---

15. Udruga gluhoslijepih osoba Grada Zagreba

Remetinečki gaj 14, tel: 01/61 40 661; e-mail: ugsozagreb@gmail.com

---